

Sigurne zone / The Safe Areas

-sažetak za medije-

Ujedinjene Nacije stvorile su *Sigurne zone* da bi predupredile etničko čišćenje i ostala kršenja ljudskih prava civilnog stanovništva u Bihaću, Goraždu, Sarajevu, Srebrenici, Tuzli i Žepi. Ova strahovanja uglavnom su nastala na osnovu dokaza o zločinima koje su počinile hrvatske i snage bosanskih Srba tokom 1991. i 1992. godine. Dok je međunarodna zajednica nastojala da »učini nešto« u zaštiti neboraćkog stanovništva u šest gradova pod opsadom, Francuska, Velika Britanija i SAD su prvorazredno bili zainteresovani da se stvori privid da se »učini nešto«, ali nisu želele finansijska, vojnička i politička žrtvovanja neophodna da bi se postigla stvarna obezbedjenost Sigurnih zona. Iako su nestalne članice Saveta bezbednosti UN (UN Security Council), kao što su bile Madjarska, Pakistan, Novi Zeland i Venecuela, zahtevale »zaštićene zone« (*protected areas*), stalne članice Saveta bezbednosti UN stvorile su sistem *sigurnih zona* bez mehanizma i postojanja uverljivih snaga odvratanja.

Vojska bosanskih Srba (VRS) imala je legitimno pravo da drži u okruženju svih šest gradova, iako je taj zadatak bio dodatno komplikovan primenom rezolucija Ujedinjenih Nacija i protivnapadima snaga bosanske vlade (ARBiH). Uprkos tome, dokazi upućuju na zaključak da se u izboru načina delovanja VRS nije rukovodila brigom za poštovanje međunarodnog prava. U toku izvodjenja ratnih dejstava, snage Vojske Republike Srpske opredeljivale su se za opsežne i nasumične napade protiv civilnog stanovništva u Sigurnim zonama, što predstavlja kršenje međunarodnog prava. U tome smislu, naročito se izdvajaju (1) bombardovanje civilnih delova gradova, posebno u Sarajevu i Goraždu (2) nišanje i gadjanje sarajevskih gradskih znamenitosti, kao što su Koševska bolnica, Nacionalna biblioteka i Zemaljski muzej (3) snajperski napadi na civile sa položaja VRS na brdima oko Sarajeva (4) povremene zabrane prolaska konvoja sa humanitarnom pomoći u pojedine Sigurne zone.

Iako ne potpuno nedvosmisleno, postojeći dokazi ukazuju da je VRS najverovatnije odgovorna za tri najpoznatija minobacačka napada u Sarajevu: na građane u redu za hleb (februar 1992), na pijaci (februar 1994) i tržnici »Markale« (avgust 1995). Bez izuzetka, »dokazi« koje su ponudili bosanski Srbi diskreditovani su u daljem toku istrage. Štaviše, sveukupni efekti opsade od strane VRS i posebno, nasumično bombardovanje i snajperski hici usmereni na građane civile, čine izlišnim raspravu o svakom pomenutom događaju, jer se time ne dovodi u pitanje osnova za preduzimanje oružane intervencije međunarodne zajednice, pošto bi to značilo nekažnjivost kršenja međunarodnog prava od strane bosanskih Srba.

Svaki od spornih »minobacačkih masakra« davao je povoda velikim silama da zaprete vojnom intervencijom, a Ujedinjene Nacije su postavljale ograničenja u delovanju Vojske Republike Srpske. Stvaranje 20 kilometara široke »zone totalnog isključenja« bez teške artiljerije, ubrzalo je premeštanje oružja VRS tokom 1994. godine; samim time došlo je do jačanja opsadnih operacija u Sigurnim zonama Bihać

i Goražde. Početkom 1995., neposredna pretnja združene ofanzive Hrvatske vojske (HV) i Armije BiH (ARBiH) i ranjivost UNProFor na uzimanje talaca iz njihovih redova, ohrabrila je komandanta VRS Ratka Mladića da pokuša osvajanje tri istočne Sigurne zone (Goražde, Srebrenica i Žepa). Posle početnog neuspeha u ofanzivi u maju 1995., kada nije uspelo osvajanje važnih visova oko Goražda, snage VRS usmeravaju se ka Srebrenici i Žepi, što je dovelo do njihovog pada u julu 1995. godine.

Posle osvajanja Srebrenice, jedinice Vojske Republike Srpske prognale su približno 30,000 žena i dece, a potom sistematski likvidirali izmedju 6,500 i 8,800 odraslih muškaraca i dečaka u koordinisanoj operaciji pod rukovodstvom generala Ratka Mladića. Žrtve su potom pokopane u masovne rake, ali su tela potom ponovo iskopana i ponovo sahranjena u novoiskopane grobnice, pošto je izvidjanje iz vazduha otkrilo njihove tačne lokacije. Precizan broj žrtava masovnih pogubljenja danas je teško utvrditi, kako zbog pokušaja skrivanja, tako i zbog neutvrđenog broja žrtava koje su imali Bošnjaci pri pokušajima proboja iz okruženja, međusobnih obračuna, samoubistava i nesreća van borbe (kao što su utapanja pri prelasku reke Jadar). U svakom slučaju, dokazi o masakru su veoma brojni i obuhvataju pronalazak više od 4,000 tela od strane stručnjaka za sudsku medicinu, svedočanstva preživelih, priznanja većeg broja izvršilaca i naredbodavaca iz redova bosanskih Srba i službeni izjavu opunomoćene komisije Republike Srpske.

Iako su je broj žrtava mali u odnosu na Srebrenicu, postoje uverljivi dokazi da je bilo ubistava civila- bosanskih Srba koji su ostali u opkoljenom Sarajevu (uglavnom tokom prve godine opsade), od strane kriminalnih bandi pod vodjstvom Ramiza »Ćele« Delalića i Mušana »Cace« Topalovića. U nezvaničnim svedočenjima govori se o nasumičnim napadima na pojedince ili manje grupe (do 50) civila. Dalja istraživanja bi trebalo da utvrde: (1) okolnosti i karakter zločina učinjenih protiv srpskih civila unutar ili u okolini Sigurnih zona Sarajeva, Srebrenice i Žepe i (2) obim saznanja koje je vojni i politički vrh Jugoslavije imao o događajima u Srebrenici, kao i dokaze o pomaganju u izvršenju masovnih pogubljenja.